

memorii | jurnale

Gabriela Tabacu (Oradea, 1954), arhitect, cercetător, profesor universitar, scriitoare. Din 1996, lucrează în învățământul superior de profil. A publicat peste 100 de articole, eseuri, cronică, interviuri, lucrări de cercetare și traduceri în domeniul arhitecturii, precum și numeroase cărți și capitole în cărți de specialitate. Este îndrumător de doctorate.

Între 1986 și 2019, a condus și modernizat fundamental un departament al UAUIM care a înglobat Biblioteca, Muzeul, Editura, Fondul de Proiecte și Diplome ale UAUIM și atelierele aferente lor. A fondat și coordonat patru publicații periodice care apar curent, promovând patrimoniul universității și istoria învățământului românesc de profil.

Prin biroul său de arhitectură, a realizat proiecte de construcții, restaurare, reabilitare, mobilier, amenajări interioare și peisagere. Unele dintre acestea au fost răsplătite cu premii și nominalizări.

Pentru activitatea sa în învățământul de arhitectură i-au fost decernate mai multe ordine și medalii. Este membru fondator al OAR, UFAR, ADIR și membru al ABIR și UAR.

La Humanitas a publicat, în calitate de autor, șase volume de beletristică (trei, sub pseudonimul Kaya de Vos) și a participat cu texte la șapte volume colective.

Claudia Nedelcu-Duca (București, 1978), teatrolog, producător, realizator, scenarist pentru producții de teatru și film, a absolvit UNATC și este doctor în istoria teatrului. A produs și realizat pentru Televiziunea Română peste 150 de interviuri cu cinești români în cadrul emisiunilor *Noaptea Albă a Filmului Românesc* și *A șaptea obsesie*; a fost coproducător pentru mai mult de 30 de filme documentare și de ficțiune produse cu companii independente din România și Europa. De asemenea, a fost producător și/sau coscenarist pentru spectacole de teatru TV și filme ca *Apostolul Bologa*, după *Pădurea spânzuraților*, de Liviu Rebreanu, *Phoenix. Har/Jar* – povestea trupei Phoenix de la înființare până la fuga din țară, în 1977 –, precum și pentru miniseria documentară *Viitorul de ieri*, care îl are ca amfitrion pe arhitectul Romeo Belea. Multe din aceste realizări au fost distinse cu premii și nominalizări naționale și internaționale.

În prezent, este producător, coordonator al programului de digitalizare a Arhivei de aur a Teatrului Național de Televiziune, expert în patrimoniul mobil în domeniul bunuri arheologice și istorico-documentare și manager de proiect pentru programe dedicate educației cinematografice a copiilor din zonele cu acces limitat la cultură din România.

**GABRIELA TABACU**  
EDITOR

**ROMEO BELEA**  
**ARHITECT**  
**ÎN VREMURI TULBURI**

CU UN INTERVIU REALIZAT DE  
**CLAUDIA NEDELICU-DUCA**  
ȘI **GABRIELA TABACU**

HUMANITAS

Consultant și coautor indice: Gabriela Petrescu  
Redactor: Iuliana Glăvan  
Coperta: Angela Rotaru  
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu  
Corector: Cristian Negoită  
DTP: Iuliana Constantinescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Master Print Super Offset

© HUMANITAS, 2025

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Belea, Romeo

Romeo Belea: arhitect în vremuri tulburi /

cu un interviu realizat de Claudia Nedelcu-Duca și Gabriela Tabacu;

ed.: Gabriela Tabacu. – București: Humanitas, 2025

ISBN 978-973-50-9047-0

I. Nedelcu-Duca, Claudia

II. Tabacu, Gabriela

72

929

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

[www.humanitas.ro](http://www.humanitas.ro)

Comenzi online: [www.libhumanitas.ro](http://www.libhumanitas.ro)

Comenzi prin e-mail: [vanzari@libhumanitas.ro](mailto:vanzari@libhumanitas.ro)

Comenzi telefonice: 0723 684 194

*Arhitectura este însăși oglinda vieții.  
Ca să simți prezența trecutului și spiritul  
unui loc, trebuie doar să privești clădirile;  
ele sunt reflexia societății.*

—arh. Ieoh Ming Pei

## CUPRINS

|                                                                                                  |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Prefață. O carte mai puțin obișnuită<br>de Ana Maria Zahariade . . . . .                         | II |
| Cuvânt înainte . . . . .                                                                         | 17 |
| I. Crochiu de început de viață sau despre părinți, familie<br>și întâmplări fondatoare . . . . . | 21 |
| Poveste de dincolo de timp . . . . .                                                             | 21 |
| 1. Cele mai vechi amintiri . . . . .                                                             | 22 |
| 2. Educația de-acasă . . . . .                                                                   | 24 |
| II. La „școala de arhitectură” sau despre destin . . . . .                                       | 29 |
| Palatul din strada Biserica Enei. . . . .                                                        | 29 |
| 1. Primele semne ale unei iubiri de-o viață. . . . .                                             | 31 |
| 2. Admiterea în empireu . . . . .                                                                | 33 |
| 3. Studenție pe buza prăpastiei . . . . .                                                        | 35 |
| 4. Proiecte, cursuri și epurări politice. . . . .                                                | 44 |
| 5. „Happy-end” la o diplomă picată . . . . .                                                     | 53 |
| III. Debut într-o profesie etatizată<br>sau despre miracolul întâlnirilor providențiale. . . . . | 61 |
| Transformarea. . . . .                                                                           | 61 |
| 1. Plimbări arhitecturale prin Bucureștiul anilor '50 . . . . .                                  | 62 |
| 2. Arhitect pentru placaj pe rame . . . . .                                                      | 69 |
| 3. Primele proiecte adevărate. . . . .                                                           | 71 |

|                                                                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| IV. Arhitectura sub dicteu politic sau despre constrângeri stilistice și alte hotărâri „de sus” . . . . . | 83  |
| Realismul socialist – mic îndreptar de istorie . . . . .                                                  | 83  |
| 1. Cum se făcea arhitectură atunci . . . . .                                                              | 88  |
| 2. Bucureștiul cartierelor muncitorești . . . . .                                                         | 93  |
| V. Sala Palatului sau despre noul care uzurpă vechiul . . . .                                             | 97  |
| Devenirea unui loc . . . . .                                                                              | 97  |
| 1. Începuturi într-un proiect de grad zero . . . . .                                                      | 99  |
| 2. Aducere la ordine . . . . .                                                                            | 103 |
| 3. Sala Palatului azi . . . . .                                                                           | 113 |
| VI. Teatrul Național sau despre tribulațiile unei construcții cu mai multe vieți . . . . .                | 126 |
| O poziție de impact . . . . .                                                                             | 126 |
| 1. Șef de proiect la 29 de ani . . . . .                                                                  | 130 |
| 2. Echipa de șoc . . . . .                                                                                | 133 |
| 3. Documentare într-un proiect de grad zero . . . . .                                                     | 137 |
| 4. Scurtă istorie a teatrului . . . . .                                                                   | 140 |
| 5. Incredibila călătorie . . . . .                                                                        | 145 |
| 6. Colaborări salutare . . . . .                                                                          | 152 |
| 7. Aprobarea așteptată . . . . .                                                                          | 157 |
| 8. Șantierul cu motoarele în plin . . . . .                                                               | 159 |
| 9. Un incendiu neelucidat . . . . .                                                                       | 162 |
| 10. Teatrul Național în cea de-a doua viață . . . . .                                                     | 167 |
| 11. Spectaculara întoarcere la forma inițială . . . . .                                                   | 171 |
| 12. Sub amenințarea crizei . . . . .                                                                      | 181 |
| 13. Dar ce înseamnă, de fapt, un teatru național? . . . . .                                               | 184 |
| VII. Hotel InterContinental sau despre „pachebotul transoceanic” de la Universitate . . . . .             | 208 |
| Rolul șansei . . . . .                                                                                    | 208 |
| 1. Turnul care echilibrează compoziția . . . . .                                                          | 210 |

|                                                                                                                               |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 2. O avizare aproape ratată . . . . .                                                                                         | 213 |
| 3. Chestiuni de principiu: etică profesională și încredere . . . .                                                            | 214 |
| VIII. Ideea Centrului Civic sau despre crima din Uranus . . .                                                                 | 221 |
| Sminteala . . . . .                                                                                                           | 221 |
| 1. A fi sau a nu fi arhitectul puterii . . . . .                                                                              | 223 |
| 2. Bătălia pentru întâietate . . . . .                                                                                        | 225 |
| 3. Mica epopee stilistică a unei clădiri . . . . .                                                                            | 230 |
| 4. Vizitele de lucru și „farmecul“ lor inubliabil . . . . .                                                                   | 233 |
| IX. Despre o mănăstire și despre Catedrala Neamului . . . .                                                                   | 235 |
| Biserica în comunism și după . . . . .                                                                                        | 235 |
| 1. La Râmpeț. . . . .                                                                                                         | 237 |
| 2. În discuție, Catedrala. . . . .                                                                                            | 241 |
| X. Pe scurt despre alte concursuri și proiecte . . . . .                                                                      | 245 |
| De lucru în țară și peste hotare . . . . .                                                                                    | 245 |
| 1. Câteva proiecte . . . . .                                                                                                  | 247 |
| XI. Viziuni arhitecturale pentru un București modern<br>sau despre cum să ne bucurăm cu-adevărat<br>de orașul nostru. . . . . | 256 |
| Bucureștiul, de la târg la oraș . . . . .                                                                                     | 256 |
| 1. Sala Palatului într-o nouă interpretare. . . . .                                                                           | 260 |
| 2. Câte ceva despre piețele Bucureștiului . . . . .                                                                           | 269 |
| XII. Arhitectură și viață<br>sau despre profesie ca boală fără leac. . . . .                                                  | 286 |
| Cum să privim arhitectura. . . . .                                                                                            | 286 |
| 1. Cum să afli ce e arhitectura . . . . .                                                                                     | 288 |
| 2. Despre profesie, în general. . . . .                                                                                       | 290 |
| 3. Despre profesie, în particular. . . . .                                                                                    | 293 |
| 4. Despre arhitecți și arhitectură în România de după 1990. .                                                                 | 301 |



|                                                                                                                     |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| XIII. O altă perspectivă asupra libertății                                                                          |     |
| sau poveste despre Oana . . . . .                                                                                   | 313 |
| Ce este, de fapt, libertatea? . . . . .                                                                             | 313 |
| 1. Cum se poate vedea viitorul la 22 de ani . . . . .                                                               | 315 |
| Cronologie Romeo Belea . . . . .                                                                                    | 329 |
| Abrevieri . . . . .                                                                                                 | 333 |
| Indice biografic al arhitecților, inginerilor constructori<br>și artiștilor plastici cu referințe în text . . . . . | 335 |
| Mulțumiri . . . . .                                                                                                 | 381 |
| Credite foto . . . . .                                                                                              | 383 |

## O carte mai puțin obișnuită

Când Gabriela Tabacu mi-a spus că pregătește un nou volum și că ar vrea să-l prefătez, m-am așteptat să se fi decis să publice istoria critică a periodicelor de arhitectură românești, o istorie pe care a studiat-o ca nimeni altcineva și care este ca și scrisă, de altfel. Mă refer la teza ei de doctorat. Speram să fi cedat insistențelor mele, nu puține, și să întregească peisajul interbelic al publicisticii de specialitate pe care a început să-l redea publicului din 2006, prin migăloase studii dedicate unor periodice de specialitate. În prefața ultimului dintre ele, am avansat ideea „unui program personal pe termen lung al autoarei“, pe care îl așteptam împlinit prin noul volum. Desigur, știam de atunci că autoarea se îndepărtase de tehnicitatea studiului documentelor scrise și intrase tiptil în jocul cu memoria, cu amintirile, reale sau transfigurate, ale ei sau ale unor personaje imaginare... Dar știam și că niciodată nu se despărțise cu adevărat de arhitectură, pe care o atingea mereu, indiferent din ce dispoziție lirică scria. Așa că așteptam manuscrisul cu mare curiozitate, dar și cu puțină teamă.

Am început să-l citesc, iar ceea ce citeam era, din nou, o altfel de carte. Pe de o parte, cartea se concentrează în jurul arhitecturii recente, dar vocea puternică este a unui alt autor; pe de altă parte, ca editor și coautor al volumului, Gabriela Tabacu geometrizează cu delicatețe, de pe poziția unui comentator

empatic, și completează bogatele narațiuni ale autorului, a căror consemnare a fost începută de Claudia Nedelcu-Duca. Geometria pe care ne-o propune editoarea construiește o dinamică foarte plăcută lecturii, care, pe măsură ce citeam, îmi apărea ca o piesă de teatru desfășurată pe scena istoriei noastre profesionale apropiate, în fața unui amfiteatru în care ne regăsim fiecare dintre noi.

Protagonistul piesei este cunoscutul arhitect și profesor Romeo Belea, care și-a lăsat semnătura pe numeroase edificii de excepție ale perioadei comuniste și a marcat cariera profesională a multe generații. Este, de altfel, unul dintre puținii arhitecți români a căror activitate este recunoscută și prin prezența în Academia Română. Pentru că și-a început viața profesională odată cu schimbările politice de după război și continuă să fie activ până în ziua de azi, Romeo Belea este atât martorul realist, cât și actorul de neocolit al ultimelor opt decenii de arhitectură.

Protagonistul se povestește pe sine și vremurile pe care le-a parcurs; ne spune despre întâmplările care s-au adunat în jurul proiectării și realizării acelor clădiri pe lângă care trecem astăzi fără să știm cum au ajuns acolo; ni-i readuce în față pe cei cu care a lucrat, arhitecți care s-au perindat prin istoria perioadei recente și ale căror nume par uitate.

A avut șansa rară să poată lucra la „unice” arhitecturale, adică la marile investiții culturale la care puțini aveau acces. Ca tânăr arhitect, s-a găsit în proximitatea puterii, oarecum protejat, ca „mână dreaptă” a profesorului Horia Maicu – unul dintre puținii care alcătuiesc galeria marilor arhitecți români ai secolului XX, un personaj-cheie, încă misterios, al perioadei comuniste. A parcurs astfel toate tulburările acelei perioade ca actor principal al profesiei, fără să fie și un actor politic. Abia anii 1980 l-au adus dramatic în contact direct cu aberațiile puterii, ceea ce spune multe despre ciudata „saga” a Teatrului Național din București, pe care remarcabila tenacitate a arhitectului a încheiat-o abia în anii 2000, printr-o

restituție care încă nu e integral folosită așa cum a fost regândită. Insist asupra acestui episod nu numai pentru că întreaga lui relatare ocupă un rol important în text, dar și pentru că oferă un mare spațiu de reflecție și deschide întrebări despre noi și societatea noastră de atunci și de acum.

Evoluția scenică a protagonistului este acompaniată, mai mult decât într-un interviu obișnuit și mai structurat tematic decât într-o conversație liberă, de intervențiile celor două intervievatoare, Claudia Nedelcu-Duca și Gabriela Tabacu. Ele sunt cumva deuteragonistul și tritagonistul care îl conduc pe protagonist prin propria lui istorie, completează diferite momente și întăresc curgerea acțiunii. Intervențiile Gabrielei Tabacu ritmează esențial întreaga desfășurare și încadrează biografia profesională a protagonistului în istoria mare a societății și arhitecturii. Exacte științific, dar povestite personal, ele însumează, sau poate numai sugerează, vocea colectivă a profesiei – poate un fel de *chorós* care vorbește despre epocă, sau poate schițează un fel de *skēnographia* pentru fiecare moment pe care îl parcurge protagonistul.

Punerea în scenă spre care m-a trimis citirea volumului este însă departe de a lămuri ce fel de carte este aceasta. Fără îndoială, este una care nu se vrea o istorie a arhitecturii recente, deși relatează „peripețiile“ (adesea greu imaginabile) care au însoțit construirea câtorva edificii emblematice ale Bucureștiului. Mă îndoiesc că vom mai trece pe lângă Teatrul Național și Sala Palatului fără să ne amintim despre complicata lor geneză, așa cum este povestită în aceste pagini.

Cartea are caracterul unei biografii profesionale, dar nu corespunde fără rest genului memorialistic; așa cum e mai complexă literar decât un simplu interviu. Nu e nici istoria romanțată a unei vieți de arhitect, pentru că se referă mai ales la viața profesională, menținându-se sobră și precisă chiar și atunci când devine mai lirică; dar nu are deloc caracterul neutru al unui text științific – din contra, e dinamică, colorată, directă și pe alocuri colocvială...

Este mai degrabă o biografie condusă de firul unei epoci; este o carte despre ceea ce (și cum) a reușit să proiecteze un arhitect de talent, născut sub o stea norocoasă, într-o perioadă în care vocea profesiunii era sufocată ideologic, iar libertatea de creație era îngrădită de voința discreționară a politicului. Este fără îndoială o piesă de istorie orală, care va putea documenta viitoarea istorie a arhitecturii acestor decenii, care trebuie scrisă. Deși generalul este prezent și învăluie acțiunea, este departe de a fi generală sau generalizabilă; este istoria fragmentată a unei existențe profesionale deosebit de bogate, dar atipice – un caz de excepție.

\*

Întâmplarea face că, pe când rătăceam printre genuri de scriere pentru a încadra sensul acestei noi producții editoriale a Gabrielei Tabacu, mi-a căzut sub ochi un număr din *Dilema*, în care Andrei Cornea pleacă de la vechea distincție a lui Aristotel dintre poezie/literatură (mai filozofică și aleasă, pentru că povestește mai mult despre ce este general) și istorie (care consemnează particularul), pentru a se întreba „De ce generalul, universalul ar fi mai filozofice decât individualul?”<sup>1</sup>. Și continuă, punând astfel punct căutării mele mai degrabă sterile: „Dimpotrivă, pentru noi, individualul, personalitatea irepetabilă par nu doar mai prețioase, dar chiar mai filozofice, într-un anume sens, decât generalitatea, pe care o vedem seacă și descărnată. În ultimă instanță, actul de voință și afirmarea libertății individuale (de ce cutare a făcut asta, și nu ailaltă?) sunt lucrurile cele mai nesupuse generalizării, dar și cele care definesc cel mai mult ceea ce e inimitabil [...] în umanitatea noastră”.

De asta este pasionantă această carte, indiferent în ce gen s-ar încadra. Este o carte care se petrece într-un timp suspendat și într-o lume deformată – greu de conceput dacă nu le-ai

---

1. Andrei Cornea, „Istorie și literatură“, *Dilema*, nr. 69, 3–9 iulie 2025.

trăit –, dar străbătute și de existențe de succes atipice, precum cea a arhitectului Romeo Belea. În fond, este o carte care unește particularul și generalul într-un dialog liber, al cărui fir dezvăluie ceva din viața unei perioade recente, încă departe de a fi lămurită.

Este o carte care relatează fapte, dar ne și face să le trăim; însă, mai ales, ne pune pe gânduri.

Poate că acesta este cu adevărat „programul individual” al Gabrielei Tabacu.

ANA MARIA ZAHARIADE

Răsfoind în pripă cartea de față, cititorul ar putea fi tentat să creadă că are de-a face cu un simplu interviu, ici-colo presărat cu explicații; o colecție de amintiri între multe altele, încă o schiță biografică adăugată multora asemenea. Fiindcă, la prima vedere, nimic nu trădează autenticitatea absolută și de necrezut a faptelor, evocate cu umor subtil, dublat pe alocuri de o stenică autoironie.

Abia când îți îngădui răgazul de a înainta atent pe suprafața uneori rugoasă a lecturii, începi să înțelegi că povestea cântărește mai mult decât pare. Ți se dezvăluie atunci o cronică inedită a unei epoci complicate din istoria României, privită din unghiuri pe care manualele de istorie nu le frecventează. Unicitatea vine tocmai din punctul de fugă singular, de unde sunt observate lucrurile: spațiul unde s-au topit laolaltă gândurile, poticnirile, spaimele, speranțele și izbânzile omului ale cărui confesiuni le urmărim. Fapte și trăiri care au impregnat cu energia lor locurile pe unde a trecut, modelându-le, reformulându-le, schimbând astfel existența a zeci, sute, poate chiar mii de oameni. Mii? Zeci de mii, de fapt. Pentru că viața și munca unui arhitect se reflectă inevitabil în viața tuturor celor care, străbătând orașul, aruncă, fie și în treacăt, o privire asupra zidurilor plăsmuite de el.

Vremurile despre care depune mărturie acest interviu acoperă un răstimp de aproape un secol, marcat de incredibilele turmente politice care s-au abătut asupra țării: o monarhie constituțională cu frământările ei din Interbelic, 45 de ani de regim totalitar patronat de Moscova, apoi un capitalism șchio-pătând, aflat în plină desfășurare.

Punctul de pornire a fost o serie de interviuri pentru TVR, realizate de jurnalista și producătoarea Claudia Nedelcu-Duca, împreună cu domnul academician profesor arhitect Romeo Belea. Zecile de ore de discuții, purtate în tihna apartamentului podidit de amintiri al domnului profesor, au dat naștere unui documentar remarcabil, *Viitorul de ieri*, alcătuit din patru părți, din care trei s-au difuzat deja pe post.

Rândurile pe care le veți citi au la bază transcriptul interviului, dar a ajuns să fie altceva. Poate și pentru că acest altceva s-a iscat din întâlnirea mea cu domnul profesor Belea, petrecută pe teritoriul vast al profesiei noastre, în urmă cu jumătate de secol, când domnia sa a fost îndrumătorul atelierului unde fusesem repartizată în facultate. Dar cu siguranță și pentru că, vorbită dinăuntrul ei, arhitectura scoate la iveală dedesubturi deloc sau prea puțin știute în afară.

Mărturisesc că, atunci când domnul profesor mi-a propus să lucrez la carte, mi-am imaginat că va fi, dacă nu ușor, măcar rezonabil. M-am înșelat. Mi-a trebuit mai bine de un an de lucru extrem de concentrat ca să pun totul cap la cap. Am început cu „refacerea croiului” textului inițial, care patina simultan pe mai multe direcții, așa cum se întâmplă în mod firesc într-o conversație, și am continuat cu prelucrarea – îmi vine să spun „croșetarea” – lui cu extremă acribie, ca să poată deveni carte. Fiindcă discursul vorbit are o viață și o energie cu totul diferite de cele ale cuvântului scris, care e lipsit de mimica locutorului, de tonul vocii sale, de ritmul cuvintelor, de pauzele semnificative din context. Scrisul pierde astfel mult din atmosfera discuției, dar poate câștiga în coerență și ordine.



S-au declanșat însă cu acest prilej, în mintea mea, curiozități suplimentare, așa că am simțit nevoia să adaug noi întrebări, care au presupus, la rândul lor, ore și ore de dialog *face à face* sau la telefon, purtat între mine și domnul profesor.

Dar, când am încheiat lunga conversație, am simțit că poveștii îi lipseau reperele clarificatoare ale contextului istoric. Așa că am început fiecare capitol cu un *chapeau* introductiv, completând totul cu note, comentarii, fotografii. Apoi, la final, am adăugat un indice biografic sumar al personalităților invocate – se află acolo peste 110 nume de arhitecți, ingineri constructori, artiști plastici, însoțite de scurte biografii –, pentru ca cititorul să poată înțelege mai ușor rolul și locul lor în epocă.

Din această țesătură complexă de planuri, momente și perspective a rezultat un *story* autonom, cu imagine proprie și accente distinctive.

Cuvintele de ordine care au însoțit această lungă conversație au fost arhitectură și libertate, cu diverse corolare adesea frapante. În jurul lor s-a scris povestea noastră, consemnând o viață trăită la cote uimitoare, uneori de-a dreptul neverosimile.

Fiindcă trebuie spus aici că domnul profesor Belea este unul din puținii arhitecți ai ultimei sute de ani care au avut șansa să se așeze pe o cale aparte în profesie, apoi știința și forța să o urmeze fără abatere, până la ultimele consecințe, realizând sau participând la realizarea unor proiecte deosebit de însemnate pentru București, de natură să comute orașul pe alte coordonate culturale și arhitecturale, încă de la sfârșitul anilor '50 și până astăzi.

În tot acest răstimp, domnul Belea a avut întrevederi – adesea deloc comode, dacă nu chiar de-a dreptul riscante – cu numele cele mai grele din politica vremii, a participat la extraordinare călătorii de documentare, într-o perioadă în care majoritatea românilor era „consemnată” în țară, a continuat să învețe, să experimenteze și să creeze proiecte noi, și-a păstrat mintea vie și curioasă, drept dovadă că acum, în 2025, la

93 de ani, are în continuare idei și lucrări pe planșetă. În plus, a fost mentor pentru generații întregi de tineri arhitecți, pe care i-a pus pe linie în profesie.

Ce e arhitectura, ce fel de arhitectură s-a făcut în comunism, cine impunea direcțiile urbanistice și stilul pentru construcțiile din epocă, cum arătau discuțiile cu Gheorghe Gheorghiu-Dej sau cu Ceaușescu, ori cu acoliții lor – Ion Dincă, Vasile Patilineț, generalul Milea și alții –, ce însemna să fii implicat într-un proiect cu semnificație națională, cât de liber este un arhitect atunci când lucrează pentru un comanditar, fie el dictator sau nu, cât de liberi au fost arhitecții în comunism, ce a schimbat anul '90 în profesia de arhitect, cum ar trebui să arate Bucureștiul astăzi – iată doar câteva din întrebările la care această carte încearcă să găsească răspuns. Pe lângă ele, apar multe altele care aspiră să completeze tabloul încă abia schițat al unui interval plin de contradicții și lacune din istoria ultimului secol în România.

În ce mă privește, ca de atâtea ori până acum, rămân agățată de speranța că istoria aceasta va ajunge să fie descifrată în coordonatele sale complexe de generațiile născute și formate în timpuri mai apropiate de prezent, pentru ca astfel să poată înțelege cu-adevărat cum arată solul antropologic și civilizatoriu în care își au rădăcinile.

GABRIELA TABACU

# I. Crochiu de început de viață sau despre părinți, familie și întâmplări fondatoare

## POVESTE DE DINCOLO DE TIMP

Cum se va fi simțit Gheorghe Belea când, de pe-o zi pe alta, a rămas singur pe lume n-ar mai putea să spună nimeni acum, după o sută de ani.

Viața nu fusese blândă cu el nici până atunci: la 12 ani, tatăl lui, un țăran destupat la minte, l-a urcat în căruță și l-a dus la liceul cu internat de la Blaj. Fiindcă văzuse că-i place cartea. Și fiindcă așa îl sfătuiseră învățătorul din satul de pe Târnave, unde își duceau viața. La despărțire, i-a dat niște bani, cât să-i ajungă poate o lună, poate mai multe. Alții nu i-a mai trimis. Copilul, îndârjit și muncitor, nici n-ar fi primit. S-a întreținut singur, dând meditații, poate și scriind caligrafic acte pentru vreun notar, iar vara, muncind în gospodăria de acasă. Ceva în toată strădania lui arăta o voință încăpățanată de a-și croi pe speze proprii destinul.

Așa a ajuns Gheorghe Belea să facă o facultate, lucru rar pentru cineva de obârșia lui. Și nu orice: Facultatea de Filozofie, la Cluj. Acolo și-a cunoscut viitoarea soție, o unguroaică din Budapesta, venită în vizită la fratele ei, prieten cu Gheorghe. Care, de cum a văzut-o, a știut că ea e aleasa. Nu peste mult timp, s-au căsătorit și au avut împreună trei copii. Primii doi au fost băieți și erau mândria tatălui lor. Al treilea avea să fie fată, iar asta i-a bucurat la fel de mult pe amândoi părinții. Nenorocirea a venit însă fără veste, așa cum se întâmplă mereu: nu s-au împlinit nici doi ani de la nașterea fetei, când soția lui Gheorghe s-a îmbolnăvit și, peste puțină vreme, a închis ochii. Nici despre ce s-a petrecut atunci și nici despre cum a trăit Gheorghe pierderea copleșitoare, azi nu mai știe

nimeni. Un lucru e sigur: n-a avut vreme de lacrimi. Rămăsese să vadă singur de trei copii, dintre care unul încă foarte mic.

Scăparea a venit dinspre frații soției, care sosiseră din Ungaria la înmormântare. Ei l-au îndemnat să le dea lor în grijă copiii până când avea să-și găsească pe altcineva, care să vrea să-i crească ca și cum ar fi fost ai ei.

Au trecut așa nici mai mult nici mai puțin de zece ani. Între timp, Gheorghe primise o bursă de studii la Heidelberg, făcuse acolo alți trei ani de facultate de filozofie, se reîntorsese în țară, se căsătorise și avea deja un băiețel de cinci ani. Cu el și cu cea de a doua soție, Florica, născută Sotirescu, a pornit spre Budapesta, să-și aducă ceilalți trei copii acasă, la Târgu Mureș, unde locuia. Era vara anului 1937.

Acesta pare să fie momentul primelor amintiri ale fiului său Romeo-Ștefan. Când îl întrebi de copilăria lui, de viața lui de atunci, ele încep să se deruleze ca un film colorat și viu, înțesat de trăiri și de fapte uluitoare, venind cu putere, de peste timp, să spună povestea unui om care a adăugat mereu locurilor pe unde a trecut, lucrând, înfățișări și înțelesuri noi, cu o puternică marcă personală. — G.T.

## 1. CELE MAI VECHI AMINTIRI

CLAUDIA NEDELCU-DUCA, GABRIELA TABACU *Domnule profesor, viața dumneavoastră s-a anunțat extraordinară chiar de la început. Aveați cinci ani când ați plecat cu părinții la Budapesta să vă recuperați frații. Ați reușit?*

ROMEO BELEA Nu. Dar a fost cu peripeții. La zece ani după pierderea primei soții, când tatăl meu s-a recăsătorit, măică-mea i-a pus o condiție: „Nu facem nici un copil înainte de a-i recupera pe ai tăi din Ungaria“. Dar nu s-a putut, erau anii '40, cu toate conflictele de-atunci, o perioadă foarte grea. Tata era ardelean; cu problemele lui și ale Ardealului, n-au putut să meargă după frații mei decât când eu aveam deja cinci ani. Atunci am plecat toți trei la Budapesta, să-i luăm. Pe drumul înapoi spre țară ne-a condus toată familia din Ungaria. Dar tata și-a adus aminte de fratele fostei soții cu

care fusese bun prieten și ne-am oprit să-l vizităm la Szeged, unde locuia. Am și acum imaginea curții lui, în care au năvălit jandarmii unguri cu panășele alea ale lor și l-au arestat pe tata, iar nouă ne-au zis: „Voi – adică mama și cu mine – plecați, dar fără copii; copiii oricum nu sunt ai voștri“. Și-am plecat. Dar mama, în loc să ne întoarcem la Târgu Mureș, că acolo locuiam, a venit direct la București, ca să se vadă cu prim-ministrul Goga, cu care tata era în relații foarte apropiate. Goga l-a scos din pușcărie, și așa a putut reveni în țară, însă fără copii. Ei au crescut, și-au făcut studiile și s-au căsătorit în Ungaria, toți foarte devreme, probabil din trauma asta de a nu fi avut familie. Totuși, li s-a dat voie să vină în România, în vacanță, la noi. Ultimul meu frate, Marius, care a murit acum nouă ani, era străbunic. Eu sunt străunchi și am în Ungaria vreo 40 de strănepoți cu numele de Belea. În țară mai am doar un singur nepot de văr.

*Dar cum de v-ați născut la Tulcea, deși părinții locuiau la Târgu Mureș? Și-apoi cum ați ajuns de la Tulcea la Craiova?* Probabil cu trenul... Glumesc! Nu știu. Nu pe jos, nu cred. Mama era constănțeană și, pe când era însărcinată cu mine, a plecat cu taică-meu în vizită la bunicii ei, care locuiau la Tulcea, pe o colină. Știți că Tulcea are șapte coline. De acolo s-a luat și Roma, după Tulcea! Aveau un conac imens, vie și o cramă care începea din curte și știți unde ducea? În port, pentru că, la o adică, asta era o posibilă cale de fugă. Vorbim de anii '30. Eram, de fapt, în 1932.

Tata era atunci directorul de studii al liceelor militare, cu sediul la Târgu Mureș. De acolo se dirija învățământul în toate liceele militare din țară, care erau licee de elită. Până la patru ani am locuit la Târgu Mureș. În 1937, când eu abia împlinisem cinci ani, i-au cerut să se mute la Craiova, unde se înființa un nou liceu militar, ca să preia acolo directoratul de studii. Peste trei ani, s-a cedat Ardealul, iar prin minister probabil că ăia mirosiseră lucrurile, de au făcut mișcarea asta. În orice caz, noi am plecat la timp.